

Žánr kroniky, potažmo dvorské kroniky staroruské písemnictví neznalo a v interpretaci polských medievistů se odráží pevné přesvědčení o bezprostředním sepětí Romanových potomků, zejména jeho syna, věhlasného knížete Daniila Romanoviče, s rytířskou kulturou latinského Západu.

Pro českého čtenáře může být v této souvislosti zajímavé i traktování vztahu haličsko-volyňského knížete Daniila Romanoviče k Herbortovi z Fulštejna, jež se ostře liší od výkladu svého času předloženého Martinem Wihodou a akceptovaného dalšími českými medievisty. Střet mezi Dąbrowským a Wihodou vychází právě ze sporu o to, zda Daniil Romanovič byl skutečně plně obeznán s západní rytířskou kulturou, nebo zda i přes výrazné politické angažmá v Polsku, Uhrách, Rakousích a Čechách zůstávala mezi ním a střední Evropou jistá kulturní bariéra. Editorům slouží ke cti, že i když předkládají poměrně smělé interpretace a pouštějí se do různých polemik, svá tvrzení vždy opírají o velmi důkladnou znalost pramenů i literatury a korektně reflektují názory svých oponentů. Díky tomu čtenářům ponechávají dostatek prostoru, aby k dané problematice zaujali vlastní stanovisko.

Je otázkou, zda se podaří prolomit dosud takřka neochvějnou tradici mezinárodní vědy pracovat se staroruskými letopisy výlučně na základě ediční řady *Polnoje sobranije russkich letopisej*, nicméně s ohledem na kvality jak moskevské, tak varšavské edice se domnívám, že by se citování obou historiografických děl 12.–13. století podle těchto nových vydání měla stát pro medievisty závaznou normou.

JITKA KOMENDOVÁ

Pavel HRUBOŇ, *Incipity papežských listin a jejich význam pro papežskou diplomatiku. Strukturovaný rejstřík incipitů papežských listin z let 1378–1431 k edicím Acta summorum pontificum res gestas Bohemicas aevi praehussitici et hussitici illustrantia a Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia*, Ostravská univerzita, Ostrava 2017 (= Interpretationes, Series B 4)

222 s., ISBN 978-80-7464-970-7

Pavel Hruboň, jenž se soustavně zabývá pozdně středověkou papežskou diplomatikou zejména s ohledem na moravské prostředí, připravil další publikaci, která vychází z jeho badatelského

těžiště. Po společné knize s Richardem Psíkem, v níž se detailně věnovali kancelářským poznámkám (v případě tohoto materiálu jsou mimořádně hojné a informačně bohaté) na papežských písemnostech uložených v moravských archivech, nyní připravil práci poněkud jiného charakteru. Jedná se o specializovanou diplomatickou pomůcku určenou ke studiu papežských listin pozdního středověku. Konkrétně se zde zabývá jednou z částí listinného formuláře, arengou. Ta je v současnosti asi nejvíce tematizovanou listinnou částí a její výpovědní hodnota je odkrývána v mnoha rovinách: ať pro poznání kancelářského provozu a kontextu celkového listinného formuláře, nebo pro výpověď v oblasti propagandy i vyjádření filozoficko-teologických myšlenek.

Kniha je příručkou rejstříkového charakteru, která se vztahuje k časově posledním dvěma dílům edice *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia*, respektive *Acta summorum pontificum Romanorum res gestas Bohemicas aevi praehussitici et hussitici illustrantia*; jejich editorem byl Jaroslav Eršil, pokrývají léta 1378–1431. Jde o písemnosti římských papežů Bonifáce XI., Innocence VII. a Řehoře XII., dokumenty avignonských papežů Klimenta VII. a Benedikta XIII., stejně jako o bohemikální materii obou pisánských papežů (Alexandra V. a Jana XXIII.), k čemuž přistupuje i několik písemností kostnického koncilu. Hlavním důvodem vzniku této knihy byla skutečnost, že žádný ze svazků MVB ani ASP nedisponuje rejstříky incipitů papežských listin, ba ani rejstříky areng, které jsou dnes již standardní součástí moderních edičních podniků. Pozdně středověká papežská listinná materie je již silně formalizována, rejstříky tudíž pomáhají proniknout do obsahových struktur bohemikálních písemností a jednotlivých typů papežských listin. Incipity papežských listin navíc běžně sloužily v tehdejší komunikaci s Římem jakožto referenční pomůcky, pomocí nichž bylo možné se odvolávat na určitou listinu nebo konkrétní typ. Kniha tak nabízí velký potenciál nejen pro badatele na poli papežské diplomatiky tohoto období, ale také pro zájemce, kteří budou chtít zkoumat vztahy českého církevního prostředí ke kurii v závislosti na typu jednotlivých papežských písemností.

Kniha se člení na dvě základní části. Tou první je takřka čtyřicetistránkový úvod, v němž autor seznamuje s koncepcí zpracování látky a jeho smyslem. Po něm následuje přiblížení struktury obou rejstříků – tedy rejstříku incipitů papežských listin a rejstříku areng. S posledně jmenovanou pomůckou souvisí i obsírnější seznámení

s typu papežských písemností v pozdním středověku. Druhou část knihy představují rejstříky. První z nich – stručnější – podává abecední soupis incipitů bohemikální papežské materie s odkazy na edice příslušných písemností ve svazcích MVB a ASP. Druhý – rozsáhlejší – je soupisem areng těchto listin. Obsahuje jejich plné znění (někdy na základě doplnění oproti textu v edici, kde se občas tyto části formuláře krátily, popřípadě šlo jen o registrové zpřístupnění), typologické zařazení dle schématu uvedeného v úvodu, stručný český regist a odkaz na číslo/čísla v ediční řadě s eventuálním upozorněním na drobné odchylky od citovaného textu. Knihu uzavírá tabelární zobrazení jednotlivých typů papežských listin i s příklady, seznamy pramenů a literatury, které jsou následovány stručným anglickým resumé.

Poměrně nenápadná kniha představuje důležitou pomůcku pro využití uvedených svazků vatikánských *Monument*. Potěší nejen specialisty na papežskou diplomatiku, ale i další zájemce o vztahy českých zemí ke kurií v době vlády Václava IV. a během husitských válek.

TOMÁŠ VELIČKA

Mikuláš Konáč z Hodíškova, Pikartské dialogy, ed. Ota HALAMA, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2017
(= Středověk 2)

179 s., ISBN 978-80-7422-571-0

Česká (před)reformace vyprodukovala za dlouhou dobu své existence nepřeberné množství podnětných spisů, z nichž velká část stále existuje jen ve formě rukopisů, starých tisků či editovaných výňatků. Je tedy potěšitelnou zprávou, že historik církevních dějin Ota Halama vydal čtveřici polemických děl z tiskárny Mikuláše Konáče z Hodíškova, která dokumentují myšlení českého utrakvismu v relativně málo probádané éře první desetiletí 16. století.

Jelikož se Mikuláš Konáč významně podílel na většině editovaných polemik, je samozřejmé, že Halamova úvodní studie se nejvíce zabývá právě osobností tohoto úředníka, tiskaře a literáta. S přihlédnutím k pramenům jsou představeny Konáčovy písařské aktivity v Praze, jeho první literární počiny a zahájení tiskařské činnosti (1507), u níž lze o úspěšném období hovořit po roce 1513 v souvislosti s přízní projevovanou

Vladislavem II. Konáčovo významné společenské postavení dokládá Halama i pro dobu vlády dalších dvou panovníků, ačkoliv se v této době musel smířit s ukončením knihtiskařské činnosti (1528). Halama zde správně uvazuje, že jestliže roku 1547 nepřipomněli již zesnulého Konáče v postavení tiskaře ani jeho nejbližší, bylo to zřejmě dáno téměř dvaceti lety uplynulými od posledního Mikulášova tisku.

Konáče z Hodíškova řadí autor mezi reprezentanty tradičního utrakvismu, jenž nebyl významněji poznamenán luterskými vlivy, což dobře vystihuje označení „konzervativní utrakvista“. Uvedením názorů předchozích badatelů Halama ukazuje, jak různě mohl být Konáč z konfesního hlediska interpretován. Autor přirovnává Mikulášovo kališnictví k myšlení administrátorů Václava Korandy a Petra Žateckého – za důležité styčné body pokládá obhajobu přijímání podobojí, připouštění maličkých k eucharistii, požadavek českého zpívání při mši, úctu k Janu Husovi a netolerantní přístup k učení Jednoty bratrské. Výčtem děl vytištěných u Konáče ve dvacátých letech navíc Halama jasně dokládá, že pražský tiskař se v této době ostře vymezil i vůči pražským radikálním kališníkům podléhajícím vlivu německé reformace. Za velmi přínosné pokládám postižení dvojí tradice, k níž se Mikuláš Konáč hlásil: basilejských kompaktát (zpochybňovaných radikálními utrakvisty) a myšlenek Jana Husa a Rokycany.

Proti konfesnímu zakotvení Mikuláše v podání Oty Halamy nelze v zásadě nic namítat, neškodil by však kratší komentář ke zmíněnému pojmu „konzervativní utrakvista“. Za představitele konzervativního utrakvismu bývají často označováni rovněž pražští umírnění kališníci poražení roku 1448 Jiřím z Poděbrad, takže by bylo jistě zajímavé zmínit se o podobnostech a rozdílech mezi konzervativci 15. století a Konáčovými souvěrci, případně i vysvětlit souvislost s tzv. staroutrakvismem raného novověku. Téma Mikulášových náboženských postojů prostupuje též výkladem o dílech obsažených v následné edici, poněvadž pražský tiskař dvě z nich přímo napsal. Tisk *O klanění velebné svátosti oltářní* je navíc Konáčovým přepracováním polemiky (dialogu) kněze Stanislaida. Tomuto duchovnímu je mimochodem po zásluze věnována značná pozornost, neboť roku 1511 dle všeho kázal v Mladé Boleslavi před zraky významného člena Jednoty Vavřince Krasonického.

Co se edice týče, ta vedle již zmíněného Stanislaidova spisu obsahuje Konáčův dialog *Rozmlouvání o víře*, který zaujme větším počtem diskutujících (katolík, utrakvista, Bratr a mudro),